

Hedda Kjerland Kongestøl

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen sin påvirkning på barnevernets praksis

The European Court of Human Rights' influence
on child welfare practice

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Ingunn Fylkesnes

Mai 2022

Hedda Kjerland Kongestøl

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen sin påvirkning på barnevernets praksis

The European Court of Human Rights' influence on
child welfare practice

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Ingunn Fylkesnes
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

I denne oppgaven vil jeg belyse hvilken betydning dommene fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) har fått for barnevernets praksis, særlig opp mot omsorgsplassering og samvær. Jeg ser på Strand Lobben dommen som er en mye omtalt EMD dom. Barnets beste prinsippet som står sentralt i barnevernloven, vil være den teoretiske forståelsesrammen gjennom oppgaven. Problemstillingen diskuteres ved hjelp av allerede eksisterende litteratur gjennom et teoretisk studie. EMD sørger for at menneskerettighetene til befolkningen blir respektert. Norge har fått kritikk for å ikke jobbe for at gjenforening med biologiske foreldre skal være mulig. Jeg vil gå inn på hvordan man har tolket barnets beste før og etter kritikken fra EMD. Barnevernets praksis blir derfor en balanse mellom fokus på tillit og rettssikkerhet for barnet og familien. Man skal sørge for å gi rett hjelp til rett tid, samtidig som barnevernet har myndighet til å benytte tvangstiltak, dersom det vurderes å være til det beste for barnet. EMD dommene har fått, og vil sannsynligvis få en større betydning for barnevernets praksis. Dette ser vi eksempelvis gjennom nytt lovverk som sannsynligvis trer i kraft i 2023, som inneholder et sterkt fokus på menneskerettighetene.

Abstract

This thesis aims to shed light on the significance of the judgement on child welfare practice made by the European Court of Human Rights, shortened EMD in Norwegian. Especially with regard to the child's placement and contact with parents. I will look at the Strand Lobben verdict which is a thoroughly discussed EMD verdict. The principle of "the best interest of the child" is central to the Child Welfare Act and will be a theoretical framework throughout the thesis. This subject will be discussed based on a study of pre-existing literature.

The EMD ensures that the human rights of the population are respected. Norway has been criticized for not making reunification with biological parents possible. I will therefore look at how the best interest of the child was interpreted before and after the criticism from EMD. The Child Welfare Service's practice is a balance between trust and legal security for the child and the family. Care must be taken to provide the proper help at the right time, at the same time as the child welfare service has the authority to use coercive measures, if this is considered to be in the best interests of the child. The EMD judgments have had substantial significance for the child welfare practice. This is evident through a new legislation that is likely to be enforced in 2023, that will contain a strong focus on human rights.

Forord

Plutselig er tre lærerike, annerledes og verdifulle år som student ved NTNU over. Årene har gått fort, de har i stor grad vært preget av korona og restriksjoner. Mitt første og siste semester som sosionomstudent har vært restriksjonsfrie, noe jeg er svært takknemlig for. Prosessen med bachelorskriving har vært spennende – den har inneholdt både opp- og nedturer.

Min stilling i barnevernet har vært verdifull for skriveprosessen. Gjennom jobb har jeg fått inspirasjon til å forme oppgavens innhold, og denne oppgaven vil være givende for meg i det videre barnevernsarbeidet.

Det har vært godt med støtte og oppmuntrende ord fra nære venner, familie og kjæreste i skriveprosessen - takk!

Jeg vil også takke min veileder ved NTNU, Ingunn Fylkesnes. Ditt engasjement for oppgaven setter jeg stor pris på. Takk for nyttige tips, kunnskapsrike tilbakemeldinger og motiverende ord.

Innholdsfortegnelse

1	INTRODUKSJON	5
1.1	Bakgrunn for valg av tema	5
1.1.1	Et spennende og komplekst fagfelt.....	5
1.1.2	Retten til familieliv.....	6
1.2	Problemstilling.....	6
1.2.1	Avgrensning av problemstillingen	6
1.3	Relevans for sosialt arbeid.....	7
1.4	Oppgavens kapitler	8
1.5	Bakgrunnsinformasjon og begrepsavklaring	8
1.5.1	Det norske barnevernet.....	8
1.5.2	Ny barnevernlov	9
1.5.3	Prosessen i en barnevernssak	10
1.5.4	Rettsprosessen i en barnevernssak	10
1.5.5	Samvær og plassering.....	11
1.5.6	Den europeiske menneskerettighetsdomstolen	11
2	TEORETISK FORSTÅELSESRAMME	13
2.1	Barnets beste prinsippet.....	13
3	METODE	15
3.1	Søkeprosessen.....	15
3.2	Forskningens relevans og et kritisk blikk på valgt forskning	16
4	PRESENTASJON AV VALGT LITTERATUR	17
4.1	En ny kurs pekt ut av Høyesterett allerede i 1990?	17
4.2	Tolkningen av barnets beste	17
4.3	Samvær og plassering.....	18
4.4	Strand Lobben dommen.....	18
5	DISKUSJON	21

5.1	Hvordan har EMD dommene påvirket barnevernets praksis?.....	21
5.2	Samvær før og etter EMD dommene.....	22
5.2.1	Hvor mye samvær er det beste for barnet?.....	23
5.2.2	Adopsjon og fosterfamilier.....	24
5.3	Tolkningen av prinsippet om barnets beste	25
5.3.1	Barnets perspektiv og barneperspektivet.....	26
5.3.2	Hvem vet hva som er barnets beste?	26
5.3.3	Er tolkningen av barnets beste gått mot en mer juridisk retning?	27
5.4	Menneskerettighetene og norsk lov	28
5.4.1	Ulik forståelse av menneskerettighetene også i EMD?.....	28
5.4.2	Vektingen av det biologiske prinsipp.....	28
6	AVSLUTNING	31
7	REFERANSER	33

1 INTRODUKSJON

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Omsorgen, kjærligheten og oppdragelsen man får i barndommen kan sammenlignes med en grunnmur, den vil legge videre føringer for vårt liv. Vi er unike, og som barn har vi rett til omsorg jamfør barnekonvensjonens artikkel 3 nr. 2 (Stang, 2016). Ifølge Stang (2016) er et barn avhengig av god omsorg og respekt fra kjærlige og ansvarsfulle voksne for å utvikle seg til å bli et selvstendig og empatisk menneske, som skal passe inn i samfunnets krav og normer.

Barnevernet er basert på prinsippet om barnets beste, dette vil bli belyst gjennom oppgaven. Barnevernet som følge av Lov om barneverntjenester skal sørge for at barn som ikke vokser opp i trygge og gode forhold skal få hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid (Barnevernloven, 1992). Hjerneforskeren Hart (2011) skriver at for barn som er sårbare individer og som opplever omsorgssvikt tidlig i livet kan dette føre til mer stress i barnets liv.

Utviklingstraumer er et folkehelseproblem (Nordanger & Braarud, 2017, s. 75). På bakgrunn av oppgavens størrelse vil jeg ikke gå mer inn på konsekvensene barn kan få av å vokse opp i en barndom preget av omsorgssvikt. Likevell er det viktig å nevne at traumer fra barndommen er en stor utfordring. Det er derfor barnevernet i Norge skal beskytte barn mot omsorgssvikt.

1.1.1 Et spennende og komplekst fagfelt

Barnevern er et fagområde som i mange år har interessert meg. Det er ikke noe nytt at barnevernsarbeid er krevende, samt at arbeidet griper inn i det mest sårbare og kjære i menneskers liv, nemlig barna. Noe av det som har engasjert meg er hvordan det nærmest kan oppfattes som at barnevernet kan handle uten noe form for krav og lovverk når man hører på mannen i gata. Ifølge Collin-Hansen (2017) assosierer en del mennesker barnevernet med en myndighet som fjerner barn fra foreldre. Omdømme og rykte til barnevernet vil være med på å bygge tillit, eller bryte ned tillit. For å kunne gi best mulig hjelp tidlig, må barnevernet ha nok tillit i befolkningen til at de blir kontaktet dersom privatpersoner eller offentlige instanser er bekymret for et barn (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Tillit begge veier vil kunne føre til bedre arbeid, samt mer vellykket resultat. På bakgrunn av at barnevernet har mandat til å utrette inngripende tiltak i familier, er det kanskje ikke unaturlig at mange har ulike meninger om denne instansen.

Lov om barneverntjenester legger føringer for praksisen for barnevernsarbeiderne, og legalitetsprinsippet sørger for at man må ha hjemmel i lov for å kunne utøve avgjørelsene. Det har vært interessant å få ta del i ulike erfaringer fra saksbehandling i barneverntjenesten

gjennom praksis og jobb. Noe av det som interesserte meg mest var hvordan dommene fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen, heretter kalt EMD, ser ut til å ha påvirket praksisen til saksbehandlerne i barnevernet. Dette ble bakgrunnen for hvorfor jeg valgte å fordype meg i temaet. Det norske barnevernet har blitt dømt i EMD ved flere anledninger. Pr 14. oktober 2021 har EMD kommunisert 43 dommer mot barnevernet i Norge, hvor Norge er dømt i 11 av dem (Alvik, 2021, s. 8). Fellestrekkene i sakene er at de gjelder tvangstiltak fra barnevernet og at de omhandler små barn (Alvik, 2021). Gjennom praksis så jeg hvordan saksbehandlerne vurderte sine beslutninger og sin dokumentasjon opp mot føringer som har kommet etter de ulike EMD dommene.

1.1.2 Retten til familieliv

Som vi skal se nærmere på gjennom oppgaven har retten til familieliv fått et større fokus etter EMD dommene. Det har vært interessant å sett på forholdet mellom prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsippet. Advokat Andersland (2020) skriver i sin kronikk i Aftenposten:

Noen hevder at dommene i menneskerettsdomstolen er et tilbakeslag for hensynet til barnets beste til fordel for et vern av foreldrenes interesser. Det er en misforståelse. Domstolen har understreket gang på gang at «the child's interest must come before all other considerations». (Andersland, 2020, avsnitt nr 8)

Et interessant utsagn. Til en viss grad kan en undre seg over om vi i noen tilfeller går fra barnets beste, til foreldrenes beste for å tilfredsstille lovkravene. På den andre siden er foreldrene i de fleste tilfeller de viktigste personene i barns barndom, så en avveining av dette prinsippet ser ut til å være viktig.

1.2 Problemstilling

På bakgrunn av min interesse for barnevernsfeltet og erfaringer fra praksis har jeg valgt problemstillingen:

Hvilken betydning har EMD dommene fått for barnevernets praksis i henhold til omsorgsplassering og samvær, sett opp mot tolkningen av prinsippet om barnets beste?

1.2.1 Avgrensning av problemstillingen

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å omhandle barn i førskolealder fra 0-5 år.

Fokusområdet i oppgaven er avgrenset til å omhandle samvær og plassering. Norge har i EMD dommene blitt kritisert for eksempelvis å ikke ta hensyn til barnets kultur, men dette vil ikke bli belyst videre. Jeg skal diskutere tolkningen av prinsippet om barnets beste. Synet på

barn har vært og er dynamisk, det har forandret seg gjennom tidene i Norge og andre land. Et spørsmål vi skal utforske er om dommene fra EMD har vært med på å utfordre synet på barnets beste, og om man i noen tilfeller går over til å tenke på foreldrenes beste.

Strand Lobben dommen har vært mye omtalt gjennom studiet, i praksis og på jobb i barneverntjenesten. Dette er en dom det er blitt skrevet mye om, både i media og faglige forum. Den 10. september 2019 avsa EMD storkammer dom i saken Strand Lobben and others v. Norway (Köhler-Olsen, 2019, s. 341). Jeg har i denne oppgaven valgt å fokusere på denne dommen, da den omhandler fratakelse av foreldreansvar, samvær og adopsjon. Det er en fordel at dommen er offentliggjort, da det betyr at taushetsplikt eller andre spesielle etiske vurderinger ikke er nødvendig.

1.3 Relevans for sosialt arbeid

Ansatte i det kommunale og statlige barnevernet har en svært viktig og krevende jobb (Barne- og familiedepartementet, 2021). For å jobbe i barnevernet må man være utdannet sosionom eller barnevernspedagog. Det er sosialfaglig kompetansebakgrunn som ligger til grunn for barnevernets beslutninger. Sakene i barnevernet er ofte komplekse og innebærer tiltak som kan være inngripende for familiene (Barne- og familiedepartementet, 2021). På bakgrunn av kompleksiteten og ulikheten i sakene, er helhetssyn på saken og menneskene svært sentralt. I sin artikkel om helhetssyn skriver Kleppe (2016) at begrepet defineres ulik basert på hvilke perspektiv man bruker for å forklare det. I yrkesetikken er helhetssynet også sentralt, det skal bidra til at brukerne ikke skal bli sett på som objekter (Kleppe, 2016). I denne oppgaven tolker jeg helhetssynet som å se barnevernsfamiliene som noe mer enn en standard. Man ser hvert enkelt individ og ser på dem som mennesker med utfordringer (Kleppe, 2016). Etik og etiske utfordringer oppstår når man arbeider med og for mennesker. Som sosionom i barnevernet har man makt, derfor er bevissthet rundt egen posisjon og bruken av makt svært viktig.

Sosialt arbeid utføres på ulike nivå, mikronivå, mesonivå og makronivå. Arbeidet som utføres i direkte relasjon med enkeltindivid er arbeid på mikronivå. Sosialt arbeid som er rettet mot grupper eller familier kaller vi gjerne arbeid på mesonivå. Arbeid på samfunnsnivå går under betegnelsen makronivå (Ellingsen, Levin, Berg, & Kleppe, 2015). I denne oppgaven skal vi se på et eksempel på hvordan de ulike systemnivåene kan påvirke hverandre.

Kommunikasjonsferdigheter og psykologisk kompetanse er eksempel på to kunnskapsfaktorer som kan bidra til å forstå menneske på mikronivå (Oterholm, 2019). Oterholm (2019) mener at teoretisk kunnskap om samfunnet kan være med på å belyse hvordan brukernes situasjoner

kan ha sammenheng med strukturene som foregår på makronivå. Sistnevnte blir sentralt i denne oppgaven. Høyesterett ser ut til å ha endret sin rettspraksis etter EMD dommene, slik vi skal se på i oppgaven. Det vil si at endringer på makronivå legger føringer for utførelsen av barnevernsarbeidet med brukerne.

1.4 Oppgavens kapitler

Oppgavens kapitler er som følgende: 1 introduksjon, 2 teoretisk perspektiv, 3 metode, 4 presentasjon av valgt litteratur, 5 diskusjon og 6 avslutning.

Innledningsvis har jeg redegjort for bakgrunnen for problemstilling. Prinsippet om barnets beste er det overordnede teoretiske forståelsesrammen i oppgaven, dette vil bli belyst i kapittel to. I metoddelen kommer det frem hvilke metode jeg har brukt, samt søk jeg har gjort for å finne frem til relevant litteratur. Et kritisk blikk på forskningen vil bli belyst. I kapittel fire blir litteraturen presentert. I dette kapitlet blir det presentert deler som er sentrale for diskusjonsdelen. Det er ulike syn på barnets beste, samt endringer i Høyesterettspraksis og samvær og plassering. Til slutt i kapittel en forklares Strand Lobben dommen. Det er utfordrende å forklare barnevernet kort, da det er et komplekst organ. Gangen i en barnevernssak vil bli forklart, slik at du som leser kan få en forståelse av hva som har skjedd før en sak blir tatt opp til EMD.

Jeg vil diskutere hvordan EMD dommene, spesielt Strand lobben dommen har påvirket barnevernets praksis i forhold til plassering og samvær. Barnets beste er et perspektiv som vil tas i betraktning gjennom hele diskusjonsdelen, da dette prinsippet er grunnleggende i barnevernloven. Avslutningsvis vil jeg oppsummerer de viktigste punktene vi har sett på i oppgaven, samt sammenfatte diskusjonen.

1.5 Bakgrunnsinformasjon og begrepsavklaring

Gjennom oppgaven er det noen begreper og temaer som er sentrale, disse vil bli belyst i den neste delen av oppgaven. Dette er det norske barnevernet, ny barnevernlov, prosessen i en barnevernssak, rettsprosessen i en barnevernssak, samvær og plassering, EMD, EMK og barnekonvensjonen. Det er viktig å presisere at temaene og begrepene blir forklart på en slik måte som de har relevans for problemstillingen i denne oppgaven, det betyr at de ikke nødvendigvis er fullstendig belyst fra alle perspektiver.

1.5.1 Det norske barnevernet

Barnevernet i Norge har som formål å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres utvikling og helse, skal få nødvendig hjelp (Bunkholdt & Kvaran, 2019).

Organiseringen i barnevernet har forandret seg med tiden, og i 2023 ser det ut til at den nye barnevernloven trer i kraft (Rød S. , 2021). Det overordnede ansvaret for barnevernet er det regjeringen, samt Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet som har (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Kunnskapen i barnevernet må være en balanse mellom lovregler, ansvarsgrenser og makt, i tillegg må man ha stort fokus på gode dialoger, forståelser og innlevelse, samt kunnskap om relasjoner og den sosiale sammenhengen barnet og familien er i (Bunkholdt & Kvaran, 2019).

Den norske barnevernspraksisen har skapt reaksjoner hos mennesker i ulike land. Et eksempel på dette er i våren 2016 da det utartet demonstrasjoner mot det norske barnevernet utenfor stortinget, samt flere norske ambassader (Kjønstad, Syse, & Kjelland, 2020). Myndigheter fra land som Russland, Polen og Tsjekkia har reagert på tiltak som det norske barnevernet har satt i verk (Kjønstad et al., 2020). Beslutninger tatt av barnevernet kan endre livet til barn og deres familie (Christiansen & Kojan, 2016). Avgjørelsene har som mål å bidra til at barna får tryggere, støttende og gode oppvekstforhold. Folk forbinder ofte barnevernet med fratakelse av foreldreomsorg, akutt plassering, samt grensesetting av samvær mellom familiemedlemmer (Christiansen & Kojan, 2016).

1.5.2 Ny barnevernlov

Gjennom den nye barnevernreformen som tredde i kraft 1. januar 2022 er det kommunene som får mer ansvar for barnevernet, både økonomisk og faglig (Regjeringen, 2021). Ifølge regjeringen (2021) er målsetningen med ny reform at tjenestetilbudet skal tilpasses lokale behov i større grad, samt bidra til at flere barn skal få rett hjelp til rett tid. I Prop. 133 L (2020-2021) blir det understreket at FNs barnekonvensjon (BK) og den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) som begge er inkorporert i norsk rett er særlig viktige i barnevernfeltet (Barne- og familiedepartementet, 2021). Barnevernloven åpner opp for inngrepene tiltak, men i hovedsak skal barneverntjenesten være en hjelpetjeneste (Barne- og familiedepartementet, 2021). Den nye barnevernlovens formålsparagraf lyder slik:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. (Barnevernloven, 1992)

Formålet med den nye barnevernloven er å bidra til et bedre barnevernfaglig arbeid (Barne- og familiedepartementet, 2021). Dette skal være en lov som er mer tilpasset dagens samfunn.

Loven skal bidra til å styrke barns og foreldrenes rettsikkerhet, samt ha økt vekt på forebygging og tidlig innsats (Barne- og familiedepartementet, 2021). Formålsparagrafen i loven har særlig fokus på barnet. I barnevernloven § 4-1 er det eksplisitt uttrykt at barnets beste skal ha avgjørende vekt når bestemmelser blir tatt i kapittel fire i barnevernloven. I NOU 2016 (2016) ble det foreslått at barnets beste skal være det avgjørende prinsippet i alle handlinger og beslutninger som tas etter loven som omhandler barn.

For å bidra til å styrke barna og foreldrenes rettssikkerhet, har det vært foreslått at den nye loven skal inneholde bedre synliggjøring av grunnprinsipper og menneskerettigheter (Stang, 2017). Målet om tilbakeføring står sterkere i den nye loven. Dette er på bakgrunn av kritikken fra EMD som i hovedsak har basert seg på begrunnelsene og avgjørelsesgrunnlaget til barnevernsmyndighetene og domstolen (Barne- og familiedepartementet, 2021). Det er sentralt hvordan myndigheten i den nye loven har lagt til rette for en gjenforening mellom barn og foreldre (Barne- og familiedepartementet, 2021).

1.5.3 Prosessen i en barnevernssak

En barnevernssak starter med en bekymringsmelding, meldingen inneholder informasjon om bekymring for et eller flere barn (Kojan, Marthinsen, & Christiansen, 2016). Meldingen blir vurdert av mottaksteamet i barnevernet, fristen for å konkludere en melding er syv dager. Man konkluderer enten meldingen med henleggelse, eller undersøkelse. I undersøkelsesperioden skal man få nok grunnlag til å kunne vurdere hva som er til det beste for det bestemte barnet (Rød & Heggdalsvik, 2016). Undersøkelsesperioden varer i hovedsak i tre måneder, man skal ikke bruke mer enn nødvendig tid, av hensyn til familien (Rød & Heggdalsvik, 2016).

Innenfor denne perioden skal man kartlegge meldingens innhold. Kartleggingen skjer ved hjelp av samtaler med foreldre, samtaler og/eller observasjoner av barnet, samt innhenting av informasjon fra andre instanser. Sjøvold og Furuholmen (2020) skriver at det kan være vanskelig å konkret si hva som er god nok omsorg fra foreldrene. En undersøkelsesperiode avsluttes enten med henleggelse av saken, eller videre til hjelpetiltak. Hjelpetiltak kan enten være frivillig, eller så kan det om nødvendig pålegges av barneverntjenesten (Christiansen & Kojan, 2016). Ved pålegg av tiltak går man gjennom Fylkesnemnda (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Tiltak kan være alt fra råd og veiledning, til plassering utenfor hjemmet.

1.5.4 Rettsprosessen i en barnevernssak

Fylkesnemnda, heretter kalt nemnda treffer vedtak etter lov om barneverntjenester (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Sakene omhandler i hovedsak de tilfeller der barneverntjenesten har tatt en beslutning om å overta omsorgen for et barn, der foreldrene ikke er enige i avgjørelsen

(Bunkholdt & Kvaran, 2019). Bunkholdt og Kvaran (2019) trekker frem at avgjørelsene nemnda behandler i hovedsak handler om samvær, fratakelse av foreldreansvar og adopsjon. Nemnda består av jurister som er fylkesnemndsledere, samt oppfyller kravene for å være dommer. Nemnda består også av fagkyndige som eksempel psykologer og barnevernspedagoger, samt lekfolk som representerer alminnelig medlemsutvalg (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Uenigheter mellom barneverntjenesten og foreldrene blir først tatt opp i nemnda. Om noen av partene velger å gå videre med saken, følger man rettsinstansene i Norge, som starter med tingretten, lagmannsretten og til slutt høyesterett. Ifølge Haugen (2005) trer EMD i kraft først når staten sviker. For at en sak skal kunne klages til EMD må man ha gått gjennom alle rettsinstansene i Norge.

1.5.5 Samvær og plassering

Plassering skal ifølge BK artikkel 9 nr. 1, bare skje når myndigheter med gjeldene kompetanse beslutter slik atskillelse er i samsvar med gjeldende saksbehandlingsregler og lovverket (Barne- og familiedepartementet, 2021). I følge Barne- og familiedepartementet (2021) har BK artikkel 9 som mål å gi barn beskyttelse mot å bli fraskilt fra sine foreldre mot barnets vilje. Barnets beste prinsippet står sterkt her, atskillelse må dermed være nødvendig med hensyn til dette prinsippet (Barne- og familiedepartementet, 2021). Videre blir det presisert at ved atskillelse har barnet og familien rett på å opprettholde personlig forbindelse, samt direkte kontakt med foreldre regelmessig. Unntaket er om det ikke er til det beste for barnet (Barne- og familiedepartementet, 2021).

1.5.6 Den europeiske menneskerettighetsdomstolen

EMD befinner seg i Strasbourg (Regjeringen, 2020). Her kan borgerne av alle de 47 medlemslandene få prøvd sin sak om de mener medlemslandene har krenket deres rettigheter etter EMK (Regjeringen, 2020). Norge har ratifisert menneskerettighetene og barnekonvensjonen det viser at de står sterkt i Norsk lov. På FN sine nettsider står det at staten har en plikt til å beskytte menneskerettighetene gjennom at landets lover, domstolene og politiet arbeider sammen for å både forebygge og hindre at befolkningen utsettes for overgrep (FN-Sambandet, 2021). Norge har et eget menneskerettighetskapittel i Grunnloven, denne viser til at staten skal sikre menneskerettighetene til innbyggerne, denne beskyttelsesplikten er ekstra sterk ovenfor barn (FN-Sambandet, 2021).

2 TEORETISK FORSTÅELESRAMME

2.1 Barnets beste prinsippet

Prinsippet om barnets beste er det overordnede teoretiske forståelsesrammen i denne oppgaven. Barnekonvensjonen er ifølge FN (2022) den første internasjonale menneskerettighetskonvensjonen som gir barna i medlemslandene en spesiell juridisk status. Dette er dermed et menneskerettighetsperspektiv. Prinsippet om barnets beste kommer frem i andre ledd i Grunnloven §104, prinsippet er sterkt forankret i barnevernloven (Collin-Hansen, 2019).

Bunkholdt og Kvaran (2019) mener at det er generell enighet om at barnevernloven hviler på de tre prinsippene barnets beste, det biologiske prinsipp og minste inngrepsprinsipp. Men hvordan tolker man egentlig barnets beste, da dette er et prinsipp som vil være subjektivt for hvert enkelt barn. De basale behovene til barn er like, men i de komplekse barnevernssakene kan det være utfordrende å vurdere hva som er barnets beste i den konkrete situasjonen. EMD dommene og barnevernets praksis inneholder mange element som er interessante å se på. I denne oppgaven vil fokuset være på tolkningen og forståelsen av prinsippet om barnets beste gjennom å se på EMD dommene, samt deres påvirkning av barnevernets praksis. Jeg skal diskutere ulike måter barnets beste kan tolkes på.

3 METODE

Ifølge Dalland (2020) er metoden redskapet vårt når vi har et fenomen vi ønsker å undersøke. Når man benytter seg av litteraturstudie må man grundig gjøre rede for hvordan man har kommet frem til kildene man ønsker å benytte (Dalland, 2020). Presentasjon av forskningen vil være mer utfyllende i en litteratur studie. I denne oppgaven har jeg benyttet meg av teoretisk studie, som har likhetstrekk med litteraturstudie. Forskjellen er at man ikke trenger like strukturerte søk, samt presentasjon av forskning. I denne teoretiske studien benytter jeg meg av allerede eksisterende litteratur, fagkunnskap, forskning, lovverk og teori (Dalland, 2020).

3.1 Søkeprosessen

For å finne litteratur og vitenskapelige artikler som kunne bidra til å belyse min problemstilling, gjorde jeg systematiske søk. I søkeprosessen brukte jeg databasene Oria, Idunn, Scopus og Google Scholar. Oria er den databasen hvor jeg fant mest relevante artikler. I databasen Oria utvidet jeg søket til Norske fagbibliotek, da fikk jeg tilgang på flere artikler enn det som fremkom ved søk i NTNU sitt universitetsbibliotek. En annen avgrensing jeg gjorde var å begrense årstall fra 2010-2022, slik at forskningen er relativt ny. De norske søkeordene jeg tok i bruk var «barnets beste», «EMD dommene», «barnevern» og «barnevernet i Norge». Søkeordene ble søkt på hver for seg og sammen. Da jeg foretok et søk på engelsk i Oria og Scopus ble søkeordene «child welfare», «Norway» og «EMD» brukt. Jeg søkte på alle de engelske ordene i samme søk, da det var viktig å få med Norge da problemstillingen fokuserer på barnevernet her i landet. Det fremkom mye relevant litteratur ved bruk av de norske søkeordene, jeg vurderte at de var mer relevante for min oppgave enn de som kom frem av de engelske søkene.

For å velge ut hovedkildene for oppgaven, leste jeg først overskriftene. Da satt jeg igjen med en del relevante kilder, videre leste jeg sammendragene, på denne måten fant jeg de mest relevante artiklene og litteraturen for min oppgave. Det kom frem gjennom søk at Strand Lobben dommen er mye omtalt blant fagpersoner. Derfor valgte jeg i hovedsak å basere oppgaven på denne dommen. Videre søk inneholdt derfor «Strand Lobben», alene og sammen med de andre søkeordene. Videre i skriveprosessen gjorde jeg et snevert søk i Oria med søkeordene «fra barnets beste til foreldrenes beste», og fikk frem en svært relevant dokument av forfatteren Lucy Smith. Dokumentet er fra 1991, og hadde dermed blitt ekskludert med mine avgrensninger. I tillegg til mine søk, har jeg brukt tidligere pensumbøker, samt fått tips fra medstudenter og kollegaer om relevant litteratur.

3.2 Forskningens relevans og et kritisk blikk på valgt forskning

Det fremkom mange relevante forskningsartikler gjennom søkeprosessen. Jeg har valgt ut forskning som fokuserer på små barn, da oppgaven min er begrenset til å omhandle barn i alderen 0-5 år. Det er mange fagfolk som har uttalt seg om EMD dommene, samt den nye praksisen barnevernet ser ut til å gå mot. Forskningen jeg har valgt ut fokuserer på EMD dommene, prinsippet om barnets beste og samvær og plassering som er sentralt for å belyse min problemstilling. Jeg har i hovedsak benyttet artikler som er funnet ved hjelp av avgrensning til «vitenskapelig tidsskrift» i Oria. Dette for å kvalitetssikre kildene som jeg benytter i oppgaven. For å belyse problemstillingen tilstrekkelig har jeg også benyttet annen relevant litteratur.

Forskningen jeg har valgt å ta med er et begrenset utvalg av alt som finnes. I søkeprosessen viste det seg at det er et mangfold av litteratur og forskning som omhandler EMD dommene, det norske barnevernet og prinsippet om barnets beste. På bakgrunn av oppgavens størrelse har jeg gjort et målrettet søk i databaser, samt valgt ut et sett med relevant litteratur og forskning som kan drøftes opp mot min problemstilling. De ulike forfatterne og forskerne har ulike syn og forståelser av tema. Det kan være interessante perspektiv jeg ikke får med i drøftingen på bakgrunn av min avgrensning i forhold til antall artikler.

4 PRESENTASJON AV VALGT LITTERATUR

4.1 En ny kurs pekt ut av Høyesterett allerede i 1990?

Smith (1991) har skrevet artikkelen «Barnets beste – eller foreldrenes?». Artikkelen omhandler muligheten for at høyesterett allerede i 1990 var i ferd med å peke ut en ny kurs for praksisen ved adopsjon spørsmålet (Smith, 1991). Tidligere var praksisen i barnevernet slik at man siktet mot adopsjon når det ble besluttet om varig plassering for små barn (Smith, 1991). Smith (1991) uttrykker at denne praksisen mest sannsynlig ville føre til en trygg og god oppvekst for barna, da adoptivforeldrene var godkjent, samt at de ønsket seg barn selv. I artikkelen beskrives en avgjørelse fra Høyesterett i 1990 som ser ut til at de allerede da, tok et steg bort fra tidligere praksis. Ved avgjørelsen fattet Høyesterett ett vedtak om overtakelse, der foreldreansvaret ikke skulle oppheves (Smith, 1991). Smith (1991) skriver at dommen fra høyesterett ser ut til å bryte med tidligere praksis, i denne saken var fratakelse planlagt før barnet var født, og vedtatt like etter, slik at man kunne utføre adopsjon. Foreldrene klaget på vedtaket, og fikk medhold av Høyesterett (Smith, 1991). Foreldrene fikk medhold i klagen til tross for sakkyndiges vurdering om at adopsjon var til det beste for barnet (Smith, 1991).

4.2 Tolkningen av barnets beste

Barnets beste er et prinsipp som kan tolkes ulikt. Man kan se fenomenet fra ulike perspektiv, samt forstå det subjektivt, slik at betydningen vil variere. HR-2017-2015-A omhandlet spørsmålet om samvær etter omsorgsovertakelse, saken er blitt omtalt som «Jakob-saken» (Jerkø, 2018). Sakens faktum er seks uker gamle «Jakob» som under en rutinekontroll fikk påvist minst nitten ribbensbrudd (Jerkø, 2018). Foreldrene ble mistenkt, og far ble dømt for å ha påført sønnen skadene, begge foreldrene ble dømt for ikke å ha sørget for nødvendig legehjelp til gutten (Jerkø, 2018). Jerkø (2018) stiller seg kritisk til Høyesterett sin tolkning av barnets beste i «Jakob-saken». Han skriver at barnets beste prinsippet blir behandlet som en rettslig standard i denne dommen (Jerkø, 2018). Det kommer frem av artikkelen at fra andre perspektiv har dommen blitt kritisert fra psykologer for å ikke ha tatt hensyn til hva som faktisk er til barnets beste, men tolket fenomenet i juridisk forstand (Jerkø, 2018). Selv om Jerkø (2018) har fokus på høyesterett sin dom i «Jakob-saken», er han opptatt av måten argumentene i saken blir lagt frem fra domstolen, for om denne praksisen av argumentasjon blir brukt, kan det føre til at høyesterett utøver praksis som ikke er i overensstemmelse med barnets beste. Det er nettopp derfor denne artikkelen er relevant for min oppgave.

4.3 Samvær og plassering

Alvik (2021) sin rapport om samvær etter plassering omhandler i hvilke grad fylkesnemnder og lagmannsretters avgjørelse om samvær, er i samsvar med Høyesteretts storkammeravgjørelser. Alvik (2021) uttrykker at hensynet til samvær er ivaretatt i de fleste dommene fra EMD, og i de sakene der man har forlatt målet om gjenforening, tilfredsstillende dokumentasjonen kravene som følge av storkammerdommene og EMD dommene. Det må ifølge Alvik (2021) være en urimelig belastning for barna for å utelukke samvær. Urimeleg belastning vil være en skjønsmessig vurdering, og spørsmålet er da hvilke faktorer som påvirker vurderingen. EMD har presisert at omsorgsovertakelse skal anses som et midlertidig tiltak, dermed blir omfanget av samvær viktig for en tilbakeføringsprosess (Alvik, 2021).

Alvik (2021) presenterer noen fellestrekk ved sakene om barnevern som har blitt kommunisert til EMD mot Norge. Et av fellestrekkene er at vedtakene som er blitt påklaget omhandler tvangstiltak, samt at de gjelder små barn (Alvik, 2021). Selv om mange av sakene handler om omsorgsovertakelse, er det ikke dette kritikken fra EMD i hovedsak handler om (Alvik, 2021). Kritikken retter seg mot de begrensningene som blir gjort i henhold til samvær mellom barnet og foreldrene, samt om adopsjon, da dette kan ha vanskeliggjort målet om gjenforening (Alvik, 2021).

4.4 Strand Lobben dommen

Köhler-Olsen (2019) har skrevet om hvilke betydning Strand Lobben dommen har fått for norsk barnevern. Strand Lobben mot Norge er en mye omtalt dom, både i aviser, sosiale medier og på faglige arenaer. Resultatet i denne dommen var 13 mot fire stemmer i EMD konstaterte krenkelse av artikkel 8, om retten til respekt for familieliv (Köhler-Olsen, 2019). Moren til gutten fikk 25 000 euro i erstatning (Søvig, 2019). Bakgrunnen for dommen er norske myndigheters bestemmelse om å frata mor foreldreansvar for sønnen, ved at fosterforeldrene skulle få adoptere gutten (Köhler-Olsen, 2019). Hovedbegrunnelsen for flertallet i EMD er svikt i saksbehandlingen av det norske barnevernet (Søvig, 2019). Konklusjonen gjaldt begge saksøkerne, altså mor og sønn (Köhler-Olsen, 2019). Dommen har hatt stor betydning for praksisen i det norske barnevernet.

Tre sentrale tema Köhler-Olsen (2019) tar opp som fremkommer i dommen er inngrep i familieliv, saksbehandling og forholdsmessighet. Her vil førstnevnte bli satt fokus på. Flertallet var delt opp i to oppfatninger når det gjaldt krenkelse. Noen av dommerene påpeker at praksisen i det norske barnevernet ikke legger til rette for at omsorgsovertakelse skal være et midlertidig tiltak (Köhler-Olsen, 2019). I denne saken ble det påpekt at det så ut til at

barnevernet jobbet for å etablere et varig forhold mellom fosterforeldrene og gutten (Köhler-Olsen, 2019). Köhler-Olsen (2019) skriver at noen av dommerne i EMD viste til at Høyesterett hadde uttalt at omsorgsovertakelsen etter all sannsynlighet ville være evig. Denne praksisen blir konkludert til å stride mot EMK artikkel 8, samt prinsippet om at omsorgsovertakelse skal være midlertidig og målrettet for å gjenforene barn og foreldre (Köhler-Olsen, 2019).

5 DISKUSJON

I denne delen vil jeg diskutere min problemstilling «Hvilken betydning har EMD dommene fått for barnevernets praksis i henhold til omsorgsplassering og samvær, sett opp mot tolkningen av prinsippet om barnets beste?». Den vil bli drøftet ut fra litteraturen og vitenskapelige artikler som jeg har vist til tidligere i oppgaven.

5.1 Hvordan har EMD dommene påvirket barnevernets praksis?

Det er mye snakk om en endring i praksisen i barnevernet etter at EMD dommene kom, men hvilken betydning har egentlig dommene fått for barneverns arbeidet? Som vi så tidligere tredde barnevernsreformen i kraft januar 2022, og den nye barnevernloven som helhet skal sannsynligvis tre i kraft i 2023. Barneverntjenesten skal følge gjeldene regelverk, samt ha en forsvarlig tjeneste, det er kommunens øverste politiske og administrative ledelse som har det overordnede ansvaret for at dette blir fulgt (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.d.). Barne- og familiedepartementet (2021) la betydelig vekt på menneskerettslige vurderinger i Prop. 133 L (2020-2021). Vi kan med sikkerhet si at dommene fra EMD har hatt stor påvirkning i arbeidet med å fremsette den nye barnevernloven. Stortinget bad regjeringen om å sikre at loven var i tråd med prinsippene om barns rett til informasjon, retten til å bli hørt, beslutninger i henhold til barnets beste, samt barnets rett til privatliv, fire prinsipper som er sentrale i FNs barnekonvensjon, som vil si barns menneskerettigheter (Barne- og familiedepartementet, 2021).

Mye tyder på at Norge har vært tvunget til å endre på praksisen for både barnevern og domstolene. Selv om både Barne- og familiedepartementet og Høyesterett la til grunn at bestemmelsene i den gamle barnevernloven ikke var i strid med EMK sine prinsipper, så legger Høyesterett til at de ser behov for enkelte justeringer i praksis (Barne- og familiedepartementet, 2021). Selv om dette taler for at loven ikke var i strid med menneskerettighetene, har dommene fra EMD mot det norske barnevernet vært med på å legge nye føringer. Köhler-Olsen (2019) skrev om Strand Lobben dommen, hun presiserte at en grundig vurdering i forhold til endring av regelverket, samt anvendelse av regelverket i både domstolpraksis og barnevernspraksis er nødvendig. Endringene bør ifølge henne skje ved denne dommens tre temaer som er inngrep i familieliv, saksbehandling og forholdsmessighet (Köhler-Olsen, 2019).

Selv om det har vært et stort fokus på endring de siste årene, kan det se ut til at endringsprosessen startet tidligere. Smith (1991) viser til at det allerede kan ha starten en

endringsprosess i det norske barnevernet i 1990. Endringen gikk frem av at Høyesterett gav foreldrene medhold i klagen på vedtaket om adopsjon, selv om de sakkyndige la til grunn at adopsjon var det beste for barnet (Smith, 1991). Dette taler for at den standardiseringen av samvær og adopsjon etter omsorgsovertakelse har vært i en endringsprosess før EMD dommene ble avgjort. Det ser ut til at praksisen i det norske barnevernet har vært i en endringsprosess siden EMD dommene kom. Den nye barnevernloven er nok det tydeligste tegnet. Den nye barnevernloven legger mer til rette for et økt fokus på menneskerettighetene. Selv om dommene ser ut til å ha fått fart på endringene, tyder det på ifølge Smith (1991) at endringene har pågått over lengre tid.

5.2 Samvær før og etter EMD dommene

Selv om det offentlige overtar omsorgen for barnet, opphører ikke retten til familieliv.

Gjennom dommene fra EMD har man sett at det overordnede målet for plassering er gjenforening mellom barn og foreldre (Barne- og familiedepartementet, 2021). Det vil si at en omsorgsovertakelse skal som hovedregel være midlertidig, og skal tre tilbake så snart saken ikke oppfyller vilkårene lengre (Barne- og familiedepartementet, 2021). Dette betyr at samvær er viktig, uten kjennskap til de biologiske foreldrene vil en tilbakeføring være utfordrende, og ikke lengre i henhold til prinsippet om barnets beste. Derfor er det viktig at myndighetene legger til rette for at tilbakeføring skal kunne utføres, de har en plikt ifølge EMD sin praksis til å beskytte familielivet, dette gjelder også etter omsorgsovertakelse (Barne- og familiedepartementet, 2021). Gjennom EMD sin praksis har man sett at tilbakeføringsmålet bare kan oppgis ved visse tilfeller, som eksempelvis om foreldrene er særlig uegnet, slik det ble argumentert for i Strand Lobben dommen (Barne- og familiedepartementet, 2021).

I åtte av ti saker som er avgjort i EMD er det krenkelse av EMK artikkel 8 om retten til familieliv som er gjeldende (Barne- og familiedepartementet, 2021). Hovedpunktene for kritikken er avgjørelsesgrunnlaget og begrunnelsene, i dette tilfellet myndighetenes plikt om å arbeide for gjenforening mellom barn og foreldre (Barne- og familiedepartementet, 2021).

Barn har rett til å se begge sine foreldre jamfør barnekonvensjonen artikkel 9 som sier at barnet har rett til å opprettholde forbindelse og kjennskap til sine foreldre, med mindre det strider mot barnets beste (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Alvik (2021) presiserer at samvær er grunnleggende for en tilbakeføringsprosess. Basert på at EMD presiserer at en omsorgsovertakelse skal anses som et midlertidig tiltak, vil samvær være et sentralt tema. Søvig (2019) mener at EMD bør nyansere deres uttalelse om at omsorgsovertakelse alltid skal være et midlertidig tiltak, da det også her vil variere hva som vil være til det beste for barnet i

hver enkelt situasjon. Ifølge Barne- og familiedepartementet (2021) har det etter dette blitt foreslått endring i samværsreglene, endringen ville sette økt fokus på målet om gjenforening.

Etter EMD dommene kritiserte Norge for å ha en standardisert ordning for samvær, har bevisstheten rundt temaet om samvær økt. Høyesterett har angitt at prinsippet om barnets beste må ligge til grunn for vurdering av omfanget og hyppigheten av samvær (Alvik, 2021). Alvik (2021) presiserer at Høyesterett tar avstand fra en standardiserte kriterier for praksisen av bestemmelse av omfang av samvær. Som vi har sett i Strand Lobben dommen kommer det frem at staten ikke ser ut til å ha lagt til rette for at en tilbakeføring skal være mulig (Köhler-Olsen, 2019).

5.2.1 Hvor mye samvær er det beste for barnet?

Som nevnt tidligere må samvær vurderes individuelt for hvert enkelt barn. Det kan være vanskelig å vite hvor mye samvær som er til det beste for barnet. Når det gjelder de yngste barna som er i fokus i denne oppgaven, kan det være vanskelig å få frem barnets stemme. Alvik (2021) presiserer at EMD har lagt til grunn at samvær må fastsettes etter en konkret og individuell helhetsvurdering. Helhetsvurderingen må være i samsvar med hensynet til vurderingen av barnets beste. Det tyder på at det ikke skal være noe fasit for samvær. Alvik (2021) legger til at vurderingen av barnets beste kan i noen tilfeller også bety mye samvær i de sakene hvor gjenforeningsmålet med biologiske foreldre er forlatt. Her ligger det til grunn at det kan ha verdi for barnet å ha mye samvær med sine biologiske foreldre, selv om det ikke skal bo sammen med dem (Alvik, 2021).

Når det gjelder tilbakeføring skriver Bunkholdt og Kvaran (2019) at yngre barn med mye samvær var de barna som ble tidligst tilbakeført til sine foreldre. En viktig faktor her var at plasseringsgrunnlaget var foreldrenes helsemessige eller sosiale forhold. Dette kan tale for viktigheten av samvær, men man må likevel ikke tenke at samvær alltid er til det beste for barn. I noen tilfeller kan samvær tenkes å være belastende for barnet, da må det vurderes om det er mer hensiktsmessig for barnet å ikke ha samvær, eller eventuelt begrenset samvær. En avveining her kan bli hvor sikker man er på at foreldrene er blitt i stand til å ha omsorgen for barnet. Det kan tenkes at det vil være belastende for et barn og bli flyttet frem og tilbake.

Søvig (2019) presiserer at det er tradisjonelt vektlagt at inngripende vedtak skal være så kortvarig som mulig, slik også dommene fra EMD taler for. Han legger likevel til at barn ikke er pakker som man kan flytte rundt, flytting vil utgjøre en belastning for barnet, uavhengig om det er flytting fra biologiske foreldre eller fosterforeldre (Søvig, 2019). I loven legges det vekt

på at det må være overveiende sannsynlig at barnet kan flytte tilbake, slik at ikke sårbare barn blir utsatt for flere flyttinger enn nødvendig (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Dette taler for at en lav terskel for tilbakeføring og eventuelt nye omsorgsovertakelser vil kunne føre til flyttinger og mange relasjonsbrudd for barnet (Søvig, 2019). En annen vesentlig vurdering er forholdet mellom barnet og fosterforeldrene. En vurdering blir da om det vil kunne være mer skadelig for barnet å bryte dette båndet, enn å ikke bo med sine biologiske foreldre (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Man kan stille spørsmål om riktig mengde samvær med biologiske foreldre, vil kunne føre til at å bryte båndet med fosterforeldre ikke vil være skadelig for barnet. Utfordringen med disse avgjørelsene er at man ikke med sikkerhet kan si hva som vil være det beste for barnet, og at man derfor må ta beslutningene ut fra de konkrete vurderingene man gjør i den bestemte situasjonen.

5.2.2 Adopsjon og fosterfamilier

Adopsjon av barnet er et stabilt tiltak, dette fører til at adoptivforeldrene juridisk sett kan være foreldrene til barnet fullt ut (Sjøvold & Furuholmen, 2020). De siste årene, som en konsekvens av EMD dommene, ser vi at det har blitt mer fokus på samvær og tilbakeføring. Tiltak som fosterhjem vil ifølge Sjøvold og Furuholmen (2020) være mer ustabil, ved at saken kan tas opp i retten eller fylkesnemnda, og utfallet kan bli endret samvær eller tilbakeføring. En annen faktor som bidrar til ustabilitet er bytting av saksbehandlere. Som saksbehandler i barnevernet bruker man faglig skjønn, noe som betyr at de ulike saksbehandlerne kan legge ulikt fokus i saken, dermed kan det føre til utrygghet og uforutsigbarhet (Sjøvold & Furuholmen, 2020).

Vil det økte fokuset på samvær og tilbakeføring kunne være med på å endre gruppen som ønsker å være fosterfamilier? Fosterforeldrene har den daglige omsorgen for barnet, men uten en rett til å bestemme over barnet ved dagligdagse avgjørelser (Sjøvold & Furuholmen, 2020). Dette kan føre til at man ikke har nok familier som ønsker å være fosterhjem, og det vil da kunne bli vanskeligere å finne passende fosterhjem for de barna som dette er nødvendig for. I slike saker kan det tenkes at det heller kan være til det beste for barnet å bo hjemme hos sine foreldre, samtidig som de mottar hjelpetiltak og tett oppfølging, enn å plassere barnet i et hjem som ikke matcher. Dette kan tenkes å være en konsekvens av at fokuset på tilbakeføring har blitt så stor. Samtidig som det for noen barn vil være det beste å ha samvær, og om situasjonen tillater det, tilbakeføres til sin biologiske familie.

Vi har sett at kritikken fra EMD ikke direkte går på avgjørelsen om omsorgsovertakelse, men om samvær og arbeidet for gjenforening mellom barn og foreldre. Ifølge Høyesterett skal

prinsippet om barnets beste ligge til grunn for vurdering av samvær. Her ser vi viktigheten av tolkningen av barnets beste, et komplekst prinsipp som skal diskuteres videre i oppgaven. Selv om vi har sett at adopsjon ser ut til å være det mest stabile tiltaket for et fosterbarn, har vi sett at det er mange avveininger og forhold man må ta i betraktning. Hva vil være mest hensiktsmessig for barnet, og i hvilken grad kan man gå fra innholdet i artikkel 8, om retten til familieliv?

5.3 Tolkningen av prinsippet om barnets beste

Barnets beste skal være det grunnleggende hensynet som ligger til grunn i barnevernsarbeidet. Det ble derfor foreslått i Prop. 133 L (2020-2021) å fremheve dette i en overordnet bestemmelse i den nye barnevernloven (Barne- og familiedepartementet, 2021). En gjennomgående kritikk barnevernet har fått fra tilsynsmyndighetene er at de ikke har dokumentert i tilstrekkelig grad barnets stemme (Stang, 2017). I forslaget kommer det frem at det i vedtaket skal presiseres hvordan man har vurdert barnets beste, samtidig som man skal få frem betydningen av barnets egen mening (Stang, 2017). Prinsippet om barnets beste skal ikke bare tas hensyn til ved individuelle avgjørelser, men også for beslutninger på makro nivå som omfavner barns liv (Barne- og familiedepartementet, 2021).

Noe av forskningen i Smith (1991) sin artikkel omhandler hvordan man tolker barnets beste, et prinsipp som vi har sett at ser ut til å bli forstått og tolket på ulike måter. Som nevnt tidligere er tolkningen av barnets beste det som ligger til grunn for beslutningene i barnevernet. Det vil være usikkerhet rundt hva som er best, da man aldri vil få et konkret svar på dette. Smith (1991) argumenterer videre for at foreldrenes interesser skal bare tas hensyn til bare i de sakene der man er i tvil om hvilke alternativ som er til det beste for barnet. Frem til den omtalte dommen av 20. desember 1990 ser dette også ut til å ha vært Høyesteretts syn på barnevernssaker (Smith, 1991).

En utfordring med tolkning av prinsippet om barnets beste er ulike forståelser av hva som er viktig og nødvendig. Barneoppdragelse er ulik, den varierer fra person, familie, kultur og land. Hva som er god oppdragelse vil være subjektivt (Tetzchner, 2019). Norsk lovgiving legger føringer for ting som er lov og ikke, et eksempel er forbudet mot all form for vold mot barn (Barnelova, 1981, §30). Som vi har sett tidligere har foreldrene plikt til å yte omsorg for sine barn, samtidig er det myndighetene sin plikt å legge til rette for at foreldrene skal være i stand til det (Collin-Hansen, 2019). Collin-Hansen (2019) presiserer at barn ikke skal bli skilt fra sine foreldre mot sin vilje, med mindre det er til det beste for barnet. Her ser vi et eksempel der barnets beste må tolkes konkret til den individuelle saken. Utfordringen er å

forstå hva som ligger i prinsippet, som vi skal se videre i oppgaven kan prinsippet tolkes ulikt, ikke minst så bør det tolkes ulikt i forhold til hvert enkelt barn.

5.3.1 Barnets perspektiv og barneperspektivet

Synet på barn har ikke alltid vært likt i Norge, den nye synet som vokste frem på 1970 – tallet så på barnet som en handlende aktør, som et aktivt og skapende subjekt (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Barneperspektiv er det man som barnevernskonsulent eller voksen bruker for å forsøke å forstå barnet. Barneperspektivet er den voksnes forsøk på å sette seg inn i barnets tanker om seg selv, og om sitt eget liv (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Barnets perspektiv derimot handler om barnets egne historier og fortellinger (Bunkholdt & Kvaran, 2019). Det kan tenkes at sistnevnte er mer pålitelig da det som kommer frem ikke har blitt tolket av en voksen først, på den andre siden kan det være vanskelig å få barnets perspektiv fra små barn, og da er man avhengig av å bruke barneperspektivet. Forskjellen på de to er altså hvem som formulerer perspektivet (Juul 2004 i Bunkholdt & Kvaran, 2019).

I Lov om barneverntjenester av 1992 §1-6 står det om barns rett til medvirkning, det gjelder alle barn som er i stand til å danne egne synspunkter. Ifølge Alvik (2021) gjelder dette i hovedsak barn over syv år, og dermed at retten til medvirkning ikke er godt nok ivare tatt for yngre barn. Det tyder på at i tilfellene der barn i alderen 0-7 år ikke er i stand til å danne egne synspunkter blir det opp til de voksne rundt, saksbehandlerne i barnevernet og dommerne til å få frem hva som er til det beste for barnet med tanke på samvær, plassering m.m.

5.3.2 Hvem vet hva som er barnets beste?

I Grunnloven §104 som omhandler barnets menneskerettigheter kommer det frem at barn har rett til å bli hørt i saker som omhandler dem selv (Collin-Hansen, 2017). Det kan tenkes at de minste barnas opplevelse kan være vanskelig å fange opp, da de ikke direkte kan fortelle med sin egen stemme. Man kan gjerne observere og tolke ut fra barnets oppførsel, men da må man bevisst gå inn for å gjøre en observasjon. For de minste barna er det nødvendig å kartlegge foreldrenes omsorgskapasitet, altså en vurdering om foreldrenes totale ressurser er nok for å dekke barnets behov for omsorg (Sjøvold & Furuholmen, 2020). Barnevernet har myndighet til å kartlegge omsorgskapasiteten. Det kan benyttes ulike verktøy som eksempelvis informasjon om familien over tid, observasjoner fra familiesenter eller sakkyndig rapport (Sjøvold & Furuholmen, 2020). Ut fra disse vurderingene skal barneverntjenesten og rettsapparatet vurdere om foreldrene klarer å dekke barnets behov, ikke bare på daværende tidspunkt, man må også vurdere for fremtidig omsorg (Sjøvold & Furuholmen, 2020).

5.3.3 Er tolkningen av barnets beste gått mot en mer juridisk retning?

Det er opp til fylkesnemnda å avgjøre saker der barneverntjenesten og foreldrene ikke er enige. Etter EMD dommene ser det ut til å ha blitt et større fokus på forsvarlighetskravet, herunder dokumentasjon, forsvarlighetskravet i denne sammenheng er altså krav til skriftlighet i saksbehandlingen (Stang, 2016). Den nye barnevernloven legger til grunn at det skal bli et skjerpet krav til dokumentasjon og begrunnelse (Stang, 2017). Man skal som saksbehandler prøve mildere tiltak, før man eventuelt må ta avgjørelse om mer inngripende tiltak som plassering. For å kunne ta en beslutning om de mest inngripende tiltakene, må man kunne vise til at de mildere tiltakene er forsøkt, og ikke har hatt tilstrekkelig effekt. Dette må vises gjennom dokumentasjon. Dette kan potensielt føre til at de juridiske kravene bidrar til at man prøver for lenge i hver sak. Det er interessant å se på om EMD dommene på bakgrunn av dette kan ha ført til at tolkningen av barnets beste går mer i juridisk retning slik som Jerkø (2018) trekker frem. Man kan stille spørsmål om forsvarlighetskravet kan føre til at praksisen for det faglige skjønnet endres når man tar beslutninger om plassering og samvær i barneverntjenesten. Som kan føre til at praksisen i stor grad kan bli preget av redsel for å ikke opprettholde de juridiske kravene.

Spørsmålet blir da, slik jeg nevnte innledningsvis om EMD dommene, som er basert på brudd på EMK artikkel 8 dermed har ført til at man er gått over fra barnets beste til foreldrenes beste. Høyesterettsdommene skal samsvare med menneskerettighetene. Om barnets beste blir tolket i en rettslig standard mener Jerkø (2018) at man går bort fra å forstå barnets beste i en menneskelig standard, slik at den ikke bygger på hva som faktisk er til barnets beste. Gjennomgående i oppgaven ser vi at barnets beste tolkes ulikt. Hva mener Jerkø (2018) med at prinsippet skal tolkes ut fra en menneskelig standard? Han skriver at det som er det beste for barnet, avhenger av det individuelle barnets egne interesser. Videre presiserer han at vurderingene i hovedsak skal baseres på med-menneskelige erfaringer, og at de kan suppleres med eksempelvis psykologisk fagkunnskap (Jerkø, 2018). Svaret på spørsmålet blir derfor at menneskelig standard er den måten det er naturlig for et menneske å tolke barnets beste på (Jerkø, 2018). Menneskerettighetene bygger på en menneskelig vurdering om hva som er til barnets beste, og da mener Jerkø (2018) at om høyesteretten legger til grunn barnets beste i et juridisk perspektiv så vil ikke dommen være korrekt. Han presiserer videre at siden denne dommen ser ut til å tolke barnets beste i en juridisk standard, vil den ikke være i henhold til menneskerettighetene. På bakgrunn av dette oppfordrer forfatteren andre rettsanvendere til å se bort fra argumentasjonsmønsteret til Høyesterett i denne saken.

Selv om barnets beste skal være det grunnleggende hensynet i barnevernsarbeidet, kan det være utfordrende å vite hva dette vil si i hver enkelt sak. Et nytt syn på barnet vokste frem, og kan tenkes å ha blitt grunnlaget for det store fokuset på prinsippet om barnets beste. For å avgjøre hva som er til barnets beste har vi sett at det er viktig å skille mellom barnets perspektiv og barneperspektivet, men at begge kan være nyttige. Man kan stille spørsmål til om EMD dommene har lagt føringer for tolkningen av barnets beste, som vil kunne bidra til at terskelen for å utelukke samvær i den nye praksisen vil være forhøyet.

5.4 Menneskerettighetene og norsk lov

Som nevnt tidligere står menneskerettighetene sterkt i norsk lov, dette kan man se ved at Norge har ratifisert barnekonvensjonen. Som nevnt tidligere i oppgaven er målet om tilbakeføring sterkt forankret i ny barnevernlov. Norge har blitt kritisert i EMD for å ikke ha tatt hensyn til dette. Alvik (2021) skriver at en del av kritikken fra EMD også har vært knyttet til det som oppfattes som standardiserte normer for samværsutmåling. Kritikken fra EMD kan føre til at man i praksis blir redd for å ikke etterstrebe kravene. Det vil derfor være viktig med en god innføring i nye lov, og videre praksis for saksbehandlerne i barnevernet. Den 17. juni 2019 avgjorde EMD 16 saker på samme dag, der Norge ble dømt i samtlige (Søvig, 2019). Søvig (2019) tolker dette som at EMD ønsker en grundig gjennomgang av norsk barnevern.

5.4.1 Ulik forståelse av menneskerettighetene også i EMD?

I EMD sitter det 47 dommere, som hver representerer et medlemsland (Regjeringen, 2020). Basert på forståelsen av prinsippet om barnets beste, har vi tidligere sett at dette kan tolkes ulikt. Det kan tenkes at prinsippet blir forstått på ulike måter, basert på ulik kultur og forståelse. Vi har sett eksempel på ulik vektlegging av brudd i Strand Lobben dommen. Noen dommere la vekt på en ting, mens andre la vekt på noe annet. Selv i flertallet som stemte for brudd på menneskerettighetene, var begrunnelsen på bruddet delt. Dette taler for ulikheten i avgjørelser som naturlig vil komme frem når det er mennesker med ulik forståelse, bakgrunn og meninger om saken som skal treffe en avgjørelse. Selv om man har lover og regler å forholde seg til, kan det faglige skjønnets føre til ulike konklusjoner.

5.4.2 Vektingen av det biologiske prinsipp

Blir det biologiske prinsippet vektet tyngre i andre land? Den norske og nordiske velferdsstatsmodellen skiller seg fra andre land, vi kan si at hovedskille er at velferdspolitikken er mer universell enn i de fleste andre land (Haukelien & Vike, 2019). Dette betyr at man i Norge ikke er like avhengig av familien, fordi man har et velferdssystem i ryggen. Den norske samfunnsmodellen kan ifølge Kjørstad et al., (2020) forstås som en

familiepolitisk samfunnskontrakt. I dette ligger at unge mennesker reproducerer befolkningen ved å føde barn. Gjennom velferdsstaten legges det til rette for at foreldre skal ha mulighet til å kombinere både omsorg for barn og yrkesaktivitet, gjennom eksemplvis støtteordninger som barnetrygd og permisjon (Kjønstad et al., 2020). I land uten et systematisert barnevern skjer det naturlig at barn blir hos sine biologiske foreldre (Kjønstad et al., 2020). Det biologiske prinsipp vokter tungt i Norge, hovedregelen er at barn skal være med sine foreldre. Likevell åpnes det Grunnloven §104 tredje ledd for unntak ved at det står «fortrinnsvis i egen familie». Dette tyder på at barn som lever med en omsorg som ikke er god nok, må beskyttes, da går barnets beste fremfor det biologiske prinsippet (Kjønstad et al., 2020). EMD har uttalt at foreldre ikke kan kreve beskyttet familieliv etter EMK artikkel 8 om det kan skade barnets helse eller utvikling (Alvik, 2021).

Kan ulik vektlegging av det biologiske prinsippet være en medvirkende faktor til dommene fra EMD? Menneskerettighetene er universelle for alle mennesker i verden. Basert på dette er det en sikring at EMD dommerene representerer alle de ulike medlemslandene, men man kan ikke utelukke at ulik forståelse av fenomenet barnets beste kan ha påvirket dommene.

Det norske barnevernet ser ut til å skille seg ut fra andre land når det gjelder omsorgsovertakelse (Bragdø-Ellenes & Torjesen, 2020). Norge ligger høyt på antall plasserte barn utenfor hjemmet i forhold til USA, Irland og England (Bragdø-Ellenes & Torjesen, 2020). Samtidig skriver Bragdø-Ellenes & Torjesen (2020) at Tyskland, Sveits og Finland er mer likt som Norge. Dette tyder på at praksisen for plassering varierer fra ulike land, man kan undre seg over hva det er som gjør at forskjellene er så store.

6 AVSLUTNING

Det er spennende og utfordrende å ta for seg et tema og en problemstilling som det ikke finnes noe konkret svar på. Noe som ofte vil være tilfelle i sosialfaglige oppgaver. Når man arbeider med og for mennesker har man ikke en fasit som er riktig for alle, man må forsøke å forstå hvert enkelt individ på mikro nivå, samt forholdene rundt individet på makro og meso nivå for å kunne yte best mulig hjelp. På bakgrunn av kompleksiteten i barnevernssaker er det vanskelig å komme frem til en konkret svar på problemstillingen. Som vi har sett må hver sak vurderes individuelt i henhold til hva som er til barnets beste.

Vi har sett på at tillit er viktig, både til selve tjenesten og til de barnevernfaglige arbeiderne. Uten tillit vil arbeidet bli vanskelig, og man kan risikere å ikke gi riktig hjelp til de barna og familiene som har behov for det. Det å skape tillit kan være utfordrende, spesielt når barneverntjenesten har myndighet til å sette i verk tvangstiltak. Barnevernets praksis skal balansere mellom fokus på rettsikkerheten til barn og familie, gi hjelp til rett til, samt ha myndighet til å sette i verk tvangstiltak om det er nødvendig for å overholde prinsippet om barnets beste.

Som vi har sett har EMD dommene fått, og kommer til å få, større betydning for praksisen i barnevernet. Selv om vi har sett at den nåværende barnevernloven ikke ser ut til å være i strid med menneskerettighetene, har den nye loven et betydelig større fokus på de områdene Norge er blitt kritisert for av EMD. Det kan tyde på at tidligere praksis ikke har hatt et stort nok fokus på gjenforening mellom barn og foreldre. Det ser ut til at EMD dommene har satt et økt fokus på en endringsprosess for det norske barnevernet. Den nye loven har et sterkt fokus på menneskerettighetene, dette vil kunne føre til at enhver som benytter seg av loven vil kunne bli mer bevisst på disse rettene i praksis. Gjennom oppgaven kommer det frem at barnets beste er et prinsipp som må tolkes individuelt. Det er ulike faktorer som kan påvirke hvordan man tolker prinsippet, men som saksbehandler i barnevernet er det nå et økt fokus på dokumentering av vurderingene man tar. Som vi har sett er barnevernfeltet komplekst, derfor er det viktig at det stadig evalueres og er i utvikling med praksis og lovverk, slik at man alltid fokuserer på å ta avgjørelser som skal være til barnets beste.

7 REFERANSER

- Alvik, I. F. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelse - en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmannsretter (Skriftserie 2021 nr 4)*. Oslo: OsloMet – storbyuniversitetet. Hentet fra <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>
- Andersland, G. K. (2020, November 3). Det norske barnevernet er i en kritisk tilstand. Hvordan skape et bedre barnevern? *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/R99qOJ/det-norske-barnevernet-er-i-en-kritisk-tilstand-hvordan-skape-et-bedr>
- Barne- og familiedepartementet. (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven (Prop.133 L (2020–2021))*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/prp202020210133000dddpdfs.pdf>.
- Barne- og familiedepartementet. (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven (Prop.133 L (2020–2021))*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/forarbeid/prop-133-l-202021>.
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.d.). *Tilstandsrapportering for kommunale barnevernstjenester*. Hentet April 10, 2022 fra https://bufdir.no/fagstotte/produkter/tilstandsrapportering_for_kommunale_barneverns_tjenester/#heading-contentlink-114801
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/lov/1981-04-08-7>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100)*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/lov/1992-07-17-100>.
- Bragdø-Ellenes, S. C., & Torjesen, S. (2020, Januar). Diplomatsk hodebry: internasjonale reaksjoner på utvalgte avgjørelser i norsk barnevern. *Internasjonal Politikk* 78 (1), ss. 1-31. Hentet fra <https://tidsskriftet-ip.no/index.php/intpol/article/view/1069/3991>

- Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2019). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal.
- Christiansen, Ø., & Kojan, B. H. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Collin-Hansen, R. (2017). Barnevernsrett - hjelpetiltak og akuttvedtak. I A. Kjørstad, A. Syse, & M. Kjelland, *Velferdsrett 2* (ss. 251-284). Oslo: Gyldendal.
- Collin-Hansen, R. (2019). *Innføring i barnerett for sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Ellingsen, I. T., Levin, I., Berg, B., & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe, *Sosialt arbeid en grunnbok* (ss. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- FN-Sambandet. (2021, Mars 3.). *Norge og menneskerettighetene*. Hentet fra <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/norge-og-menneskerettighetene>
- FN-Sambandet. (2022, Februar 4.). *Hva er FNs barnekonvensjon?* Hentet fra <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>
- Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>
- Hart, S. (2011). *Den følsomme hjernen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Haugen, B. J. (2005). Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen: informasjonssøking. *Nordisk tidsskrift for menneskerettigheter* 23 (3), ss. 289-304. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1891-814X-2005-03-04>
- Haukelien, H., & Vike, H. (2019). Velferd. I E. Brodtkorb, & M. Rugkåsa, *Mellom mennesker og samfunn* (ss. 123-166). Oslo: Gyldendal.

Jerkø, M. (2018). Skal ikke «barnets beste» leses bokstavelig? *Lov og Rett* 57 (2), ss. 112-127.
Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.1504-3061-2018-02-04>

Kjønstad, A., Syse, A., & Kjelland, M. (2020). *Velferdsrett 2*. Oslo: Gyldendal.

Kleppe, L. C. (2016). Helhetssyn – hva så? *Tidsskrift for omsorgsforskning* 2 (3), ss. 252-259.
Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.2387-5984-2016-03-11>

Kojan, B. H., Marthinsen, E., & Christiansen, Ø. (2016). Beslutninger i meldingsarbeid. I B. H. Kojan, & Ø. Christiansen, *Beslutninger i barnevernet* (ss. 62-75). Oslo: Universitetsforlaget.

Köhler-Olsen, J. K.-O. (2019). EMD: Strand Lobben med flere mot Norge. *Tidsskrift for velferdsforskning* 22 (4), ss. 341-346. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/issn.2464-3076-2019-04-07>

Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer*. Bergen: Fagbokforlaget.

NOU 2016: 16. (2016). *Ny barnevernslov sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*.
Hentet fra <https://lovdata.no/pro/static/NOU/nou-2016-16.pdf>.

Oterholm, I. (2019). Skjønnsutøvelse i velferdsorganisasjoner. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe, *Sosialt arbeid en grunnbok* (ss. 171-183). Oslo: Universitetsforlaget.

Regjeringen. (2020, Juli 13.). *Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/emd/id2722687/>

Regjeringen. (2021, Desember 20). *Endringer i lover og forskrifter fra 1. januar 2022 fra Barne- og familiedepartementet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-lover-og-forskrifter-fra-1.-januar-2022-fra-barne-og-familiedepartementet/id2892979/>.

- Rød, P. A., & Heggdalsvik, I. K. (2016). Beslutninger i undersøkelsesperioden. I Ø. Christiansen, & B. Heggem, *Beslutninger i barnevernet* (ss. 76-91). Oslo: Universitetsforlaget.
- Rød, S. (2021, April 9). Nå gjør vi barnevernet proffere, sier Ropstad. *Fontene*. Hentet fra: <https://fontene.no/nyheter/-na-gjor-vi-barnevernet-proffere-sier-ropstad-6.47.781471.b803f58a40>
- Sjøvold, M. S., & Furuholmen, K. G. (2020). *De minste barnas stemme*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, L. (1991, April 1). Barnets beste – eller foreldrenes? *Lov og rett 30 (4)*, ss. 193-194. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3061-1991-04-01>
- Stang, E. G. (2016). Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet. I N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt, & K. Sandberg, *Barnekonvensjonen barns rettigheter i Norge* (ss. 165-194). Oslo: Universitetsforlaget. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.0809-9553-2017-03-02>
- Stang, E. G. (2017). Forslaget til ny barnevernlov. Rettighetsfesting, strukturendring og språk revisjon. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 15 (3)*, ss. 191-212.
- Søvig, K. H. (2019). Avgjørelser fra EMD i saker om vern av privat- og familieliv fra 2018. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål 17 (3)*, ss. 227-246. Hentet fra <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/issn.0809-9553-2019-03-03>
- Tetzchner, S.V. (2019). *Utviklingspsykologi*. Oslo: Gyldendal.

